

La llavor de Teresa. En el V centenari del naixement de Teresa de Jesús (II)

Teresa's seed, in the 5th centenary of her birth (II)

M. MERCÈ GRAS CASANOVAS
mmercegras@gmail.com

Arxiu dels Carmelites Descalços de Catalunya i Balears

El proppassat 2015, la revista Scripta va presentar, en el seu número 6, un dossier monogràfic d'estudis relatius al Carmel descalç, en ocasió de la celebració del V centenari del naixement de Teresa de Jesús. En aquesta efemèride se celebrà una profusió d'actes arreu, amb nombroses publicacions sobre la figura de fundadora d'Àvila. Des de les pàgines d'aquesta publicació digital es va pretendre analitzar especialment el paper de les terres de parla catalana i dels regnes de l'antiga Corona d'Aragó en l'arribada de l'obra teresiana i la reforma carmelitana, i, també, la seva repercussió a nivell de fundacions, en la literatura conventual, en l'arquitectura i en les celebracions musicals de la seva promoció als altars.

Per això, ara, en la present segona part del monogràfic, reprenem el tema conventual des d'un punt de vista marcadament cultural i volem completar les aportacions que ja es varen publicar al número anterior, tot fent noves incursions en el món literari i de la cultura del Carmel descalç.

En primer lloc, l'article de Stacey Schlau, de la West Chester University, als Estats Units d'Amèrica, porta per títol «A Nest for the Soul: The Trope of Solitud in Three Early Modern Discalced Carmelite Nun-Poets», i mostra com, per a les monges poeteses carmelites descalces de la primera edat moderna, la soledat que buscaven en els seus «deserts» continua relacionada amb la vida de la mort i la mort de la vida, com ja havia tractat la mateixa mare fundadora. Així, s'analitzen els poemes de Maria de San Alberto (1568-1640), Ana de la Trinidad (1577-1613), i Gregoria Francisca de Santa Teresa (1653-1736), que exploren diferents possibilitats de creació i manteniment de la solitud, mentre es va suggerint la recerca de la unió mística. Aquells seguidores de la tradició poètica teresiana, busquen i aconsegueixen la llibertat de comunicar-se amb les seues germanes de religió i amb els lectors posteriors.

En segon lloc, la interessant contribució d'Emilio Callado Estela, de la Universitat CEU-Cardenal Herrera, amb el seu article «Teresa y Luis, Luis y Teresa. Dos santos en tiempos recios», se centra en la relació de la figura de la monja d'Àvila amb una remarcable figura del santoral valencià, sant Lluís Bertran. Això posa de relleu el contacte amb València i, encara, remarca com aquella actitud mística de la mare fundadora no va ser un fet aïllat, ja que l'entorn, l'àmbit en què es movien aquelles persones tocades de santedat propiciava una determinada visió del món.

L'aportació de Verònica Zaragoza (UOC - Universitat de Girona) se centra, tercerament, en abordar un dels subgèneres poètics més importants i amb una presència més arrelada en la tradició carmelitana femenina: les composicions creades amb motiu de les cerimònies de presa d'hàbit i de professió solemne amb què les religioses, quan deixaven enrere la seva vida mundana i inauguraven un nou camí com a esposes de Crist. Així doncs, amb «Poesia i cant per a la festa: revisió de les composicions creades amb motiu de vesticions i professions al convent de carmelites descalces de Barcelona (segle XVII)», l'autora ofereix una caracterització general dels usos i funcions de la poesia i del cant al Carmel descalç, des de la perspectiva catalana. Encara, es presenten i contextualitzen un corpus tancat de vint-i-cinc composicions inèdites sobre vesticions i professions, copiades en el manuscrit de les carmelites descalces de Barcelona, pràcticament desconegut.

Per la seva banda, l'article d'Aurèlia Pessarrodona, de la Universitat Autònoma de Barcelona, constitueix la primera aproximació, des de l'àmbit de la musicologia, a un cançoner conventual femení en terres de parla catalana, en concret als cançoners de les carmelites descalces catalanes, a partir dels manuscrits del convent de Santa Teresa de Vic, una fundació fillola del convent de Santa Teresa, que ha conservat diversos manuscrits d'ensalades i altres composicions, que el converteixen en una mostra excepcional entre els repertoris poètico-musicals de religioses coneguts fins el moment. «Ensalades en clausura: Una primera aproximació als cançoners del convent de les carmelites descalces de Santa Teresa de Vic», mostra, entre altres coses, com posteriors investigacions han d'aportar més llum sobre aquest manuscrit en concret i el seu origen, així com de la relació de les religioses d'aquest convent vigatà amb els altres cenobis del Carmel descalç de la província de Sant Josep.

Finalment, l'article que signem, «Les biblioteques dels carmelites descalços de la província de Sant Josep de Catalunya (1586-1835)», analitza la primerenca i intensa relació amb els llibres de la fundadora, Teresa de Jesús, i les primeres normes que aquesta establí pel que respecta a les lectures recomanades als seus religiosos. Els seus successors en el govern de l'Orde desenvoluparien en el futur una normativa relativa a les biblioteques de la Congregació espanyola. Els diferents tipus de convents es dotaren de llibreries adaptades a la instrucció espiritual i intel·lectual dels seus religiosos i religioses, i s'enriquieren amb les donacions d'il·lustrats benefactors que així aconseguien també la posteritat de la seva figura i de les seves estimades col·leccions de llibres i de manuscrits. Ja al segle XIX, l'exclaustració de regulars i la desamortització dels seus béns significaren la fi i la dispersió de les antigues biblioteques conventuals masculines, que havien patit danys i espolis durant la guerra

Mercè Gras Casanovas. La llavor de Teresa. En el V centenari del naixement de Teresa de Jesús
(II).

del Francès i el trienni liberal, quan no la seva pràctica destrucció, en algun cas, en les jornades revolucionàries de juliol de 1835. Les dades que hem recopilat sobre els fons de les biblioteques del Carmel descalç català ens han permès de traçar un primer quadre sobre el volum dels seus fons i la destinació final, coneguda o estimada, dels seus llibres, panorama que caldrà encara enriquir en futures aportacions.

Com es veu, aquestes cinc aportacions completen les anteriors però també obren tot un univers de possibilitats de recerca i de treball en l'àmbit dels arxius i de la cultura de les carmelites descalces, tant a Catalunya com a la resta de terres de parla catalana, on cal, encara, una major tasca de recerca, per tal de donar a conèixer el gran tresor que es va generar, gràcies a la llavor de santa Teresa de Jesús.